

There are no translations available.

***Ба ифтихори чашни 80-солагии таъсисёбии шаҳраки Табошар ва 25-солагии макоми шаҳрро гирифтани шаҳри Истиклол***

Ин калъа мувофики дарёфти бостоншиносон (корҳои бостоншиносӣ дар ин калъа дар солҳои 1985-86 аз ҷониби олимону бостоншиносон аз институти таърих, бостоншиносӣ ва этнографияи ба номи А.Дониши Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди санҷиш қарор дода шудааст) дар баромади деҳаи Такмоқ (имрӯза маҳаллаи Меҳнатобод) сохта шуда, пеш аз асрҳои миёна ғайрибадааст. Мавадҳои аз ҷониби бостоншиносон аз ин қалъа ёфташуда ба асрҳои 5-8 милодӣ санагузорӣ карда шудаанд.

Бино ба маълумот ва ривоятҳои соқинони маҳаллаи Меҳнатобод зерин калъа деги ҷилғӯша мавҷуд будааст, ки барои мардуми деҳаҳои ғирду атроф хӯрок омода мешудааст. Дар дигар қалъаҳои Осиёи Миёна сучаи ҷунин дег аз нақли мардум ғирифта шудааст.

Дарёфтҳои аз ҷониби бостоншиносон аз ин мавзеъ маълум менамояд, ки қалъа дар пеш аз асримиёнагӣ мардуми ғирду атрофро ба худ ҷалб кардааст. Масалан ҳумҳои бузург барои ғирифтани озуқа ва дигар намуди онҳо, ки ақсар ба тухм монанд будаанд. Мавадди дигари ёфташуда ин боқимонади тағораҳо мебошад, ки аз қалъа се адад дарёфт карда шудааст, ки боқимондаи ду ададаш сафолӣ мебошанд. Якчанд намуд дегҳо низ дарёфт карда шудааст. Чойникҳо ин намуди бозёфтхое мебошад, ки рафти қоғуқови бостоншиносӣ қам ба назар мерасад, вале аз Каппатепа як адад чойники баландиаш 15 см ва як адади дигар боқимондаҳои чойник дарёфт шудааст.

Дигар аз бозёфтҳо аз Каппатепа ин обдон мебошад, ки шаклаш қулула буда, даҳонаш ҳело танг аст ва ду даста дорад. Ҳамзамон дар қалъаи Каппатепа якчанд намуди қӯзаҳо дарёфт карда шудааст, ки қисмашон шикастаанд. Шохқосае, ки аз ин мавзеъ дарёфт карда шудааст аз дигар ҷунин бозёфтҳо аз дигар қалъаҳо бо ҳамаи дар миёнааш қашидашуда фарқ дорад. Ин шохқоса аз сафол сохта шуда, ранги сурхи баландро дорад. Ҳамзамон боқимондаҳои як адад қом дар ин мавзеъ пайдо карда шуд.

**Ашӯи таъиноти маҳсул**

Сарпӯш- ду намуди ин ашё аз Каппатепа ёфта шуд. Якумаш дастаи бардорандаи гафс дошта, ранги кахвагӣ дорад. Дуюм намудаш махрутшакл буда, аз гач сохта шудааст ва барои пӯшонидани дахони ашёҳо истифода мегардида.

Чарог ин намуди ашёҳо барои равшан намудани дохили хучраҳо истифода мешудааст. Як намуди ачиби чарогҳо аз хучраи №4 Каппатепа ёфт шуд. Ин чарог ба кӯзаҷа монанд буда, сарпӯши васеъ дорад. Дар миёнаи сарпӯшаш сӯроҳӣ бо диаметри 1см ва дар ду тарафи сарпӯш ду сӯроҳии дигар барои овехтани чарог сохта шудааст.

Хамзамон хайкалчаи сафолии асп дарёфт карда шудааст, ки бо рахҳо болои он зин ва дигар анҷомҳо кашида шуда.

### **Ашёҳои сангӣ**

Аз даруни ин тепа хамчунин бостоншиносон зарфҳои аз санг сохташударо ба монанди угур, санги ярма, санги тезкунаки ашёҳои буранда, ҷавохирот ва сурмадонро дарёфт кардаанд. Хамзамон тахтаи сангӣ ва сурмамоли сангӣ ки барои ранг ва оро намудани кошу мича истифода мешудааст аз ин мавзӯ дарёфт карда шудааст. Бештари чунин ороишот аз қабрҳо дарёфта шудааст.

### **Ашёҳои аз гач сохташуда**

Сандалии аз гач сохташуда бостоншиносонро ба хайрат оварда, ки се ҷоя дорад, яъне секунҷа, ҷояҳо ба баланди 3-4 см буданд ва дар ошёнаи якуми ин қалъа дарёфт шудаанд. Ин сандалиҳо хамчун тағмонак дар асрҳои 5-8 милодӣ истифода мешудаанд.

## **Ашёҳои шишагӣ**

Аз ин мавзеъ косаҳо, чомҳо, круҷаҳо, кӯзаҳо, гулобдонҳо ва ғайраҳо дарёфт карда шуда, ранги кабуд, ширӣ, сӣҳ, осмонранг ва ботлокрангро доранд.

## **Ашёҳои аз фулузот сохташуда**

Ба ин намуди ашёҳои аз ин мавзеъ дарёфткардашуда асбобҳои аз фулузот сохташуда махсуб меёбанд. Аввалан 14 адад пораҳои охан ва хамчунин ашёҳои аз биринҷ омодашуда ёфта шуд. Аз хучраи № 3 як адад тешаи аз охан сохташуда дарёфт шудааст. Чор адад корд, ки дастаашон аз чуб ва устухон сохта шуда аз ин калъа бозёфт гардидааст. Ҳамзамон либоси чангӣ, яъне чавшан як адад, қисми қулоҳ ва ашёи орошидхӣ, сими нуқрагӣ, зангула, меҳ, кошуки биринҷӣ, қубурчаи биринҷӣ бо дарозии 10 см, ҷархи металлӣ, ду шикастапораи оинаи биринҷӣ ва қулулаи занҷири оханӣ низ ёфта шудааст.

## **Тангаҳо**

Аз ҳама қимматбаҳотарин маводҳои ёфтшуда (бостоншинос Д. Даутов) аз Каппатепа ин тангаҳои нуқрагӣ мебошанд, ки аз ошёнаи дуюм дарёфт карда шудаанд, ки ҳама якхела мебошанд. Дар як тарафи ин тангаҳо сурати нимтанай ҳоким дар сараш тоҷ мебошад. Дар пешорӯи ҳоким бо ҳати арабӣ навишта шудааст “Ал-маҳдӣ.....” ва дар болои сараш бо ҳати сугдӣ. Дар дигар тарафи танга қурбонгоҳ бо оташ ва сари Аҳурамаздо қашида шудааст.

## **Матоъ**

Хангоми тоза намудани хучраи №5 якчанд пораҳои матои пахтагии беранг дарёфт шудааст, ки масоҳаташон 6-8 см мебошад, ки дар асрҳои 7-8 рост меояд. Аз рӯи ин бозёфтҳо маълум мегардад, ки мардуми ин маҳал ба заминдорӣ, чорвопарварӣ, кишоварзӣ ва канданиҳои кӯҳӣ машғул будаанд.

Калъаи Каппатепа бино ба маълумоти тарихшиносон аз ду ошёна иборат будааст ва ошёнаи якумаш хифз карда шудааст. Калъа чоркунча будааст ва чор манора доштааст. Ошёнаи якумӣ ин калъа барои хидматгори сохта шуда, ҳамчунин таххона, ошхона дар ин ошёна қарор доштааст. Роҳ тариқи пағна, яъне норбон ба ошёнаи боло сурат мегирифтааст. Тибқи маълумоти олимони дар ошёнаи якум се хучраи омодабошӣ ва зисти хидматгори будааст.

Дар деворҳои (2,4м) калъа кодокхоро дидан мумкин аст, ки баъзе барои равшанидихӣ, хаводарӣ ва баъзе барои тирпарронӣ истифода мешудаанд.

Аз рӯи омӯзиш маълум мегардад, ки ин калъа дар асрҳои 4-5 милодӣ ҳамчун истироҳатгоҳ ё хонаи истикоматии ҳокими ҳамин мавзеъ бо оилааш ва хидматгориҳояш сохта шудааст. Дар умум дар Каппатепа 18 хучра мавҷуд будааст ва дар 7-8 хучрааш сокинонаш истикомат мекардаанд. Тибқи тадқиқот дар ин калъа 20-25 нафар зиндагӣ кардаанд.

***Тарҷумаи М.Ниёзов***

***аз рисолаи Н.Т. Рахимов “Из истории материальной культуры Таджикистана (Замок Каппатепа)”***